

Synpunkter på den nya strategin för odling och utsättning av lax och öring till Vänern

Länsstyrelserna i Värmland och Västra Götaland har efterfrågat synpunkter och kommentarer avseende förslaget till ny strategi för odling och utsättning av lax och öring till Vänern.

Strategin baseras på SLU:s kunskapsunderlag (Palm & Dannewitz) för odling och utsättning av lax och öring i Vänern.

Trots att detta är ett förslag till ny strategi har den i stora delar redan genomförts utan föregående dialog eller information till berörda aktörer. Sveriges sportfiske- och fiskevårdsförbund, Sportfiskarna är en av dessa och vill med denna skrivelse redogöra för sin syn på strategin.

En kort sammanfattning av förslaget till ny strategi:

- En ny och landbaserad avelsanläggning för Gullspångslax och Gullspångsöring utvecklas, belägen på samma plats som dagens odlingsanläggningar i Gammelkroppa/Nykroppa
- En ny avelsplan tas fram för den landbaserade odlingen/avelsbesättningen
- Kompensationsodling och utsättning av lax och öring med Klarälvsursprung fasas ut
- Kompensationsutsättningen av lax- och öringsmolt fastställda i Klarälvens och Gullspångsälvens, vattendomar (ca. 175 000 smolt/år) utgörs i sin helhet av lax och öring med Gullspångsursprung
- Smoltutsättningar ska ske direkt i sjön samt i mynningsområdet av tidigare laxälvar (ej Klarälven)
- Avelsfisket i Forshaga avvecklas och anläggningen övergår till en ren transit för vild Klarälvslox och Klarälvsöring som ska transporteras upp till norra Klarälven för naturlig lek

Förändringar i odling och utsättningsstrategi

En av strategins huvudpunkter är att fisk med gullspångsursprung nu flyttas från Klarälven vilket är mycket bra. Dessa stammar hör inte hemma i älven och har bromsat utvecklingen av Klarälven under en lång tid. Fångstanläggningen i Forshaga har dessutom inte varit dimensionerad och utformad för att hålla den mängd fisk som fångats varje år vilket lett till svårigheter att producera främst lax av gullspångsstam. Att älven nu lämnas tillbaka till de älvegna bestånden skapar incitament och förutsättningar för fiskevård i älvens nedre delar vilket vi ser positivt på. Likaså ökar trycket på vattenkraftsbolagen och myndigheterna att ta krafttag för att bevara de vilda klarälvsstammarna i samband med omprövningen av vattenkraften 2026.

Även om trenden avseende vild klarälvslox och öring varit svagt positiv de senaste 10 åren så anser förbundet att det är långt kvar till bestånden nått acceptabla nivåer. Inom projektet "Två länder – en elv" har ett av de långsiktiga målen varit att 5-6000 laxar ska fångas i Forshaga och transporteras upp för lek i älvens övre delar. Det skulle innebära en ökning på 5-600% från dagens nivåer och ändå bara motsvara 50% av älvens lekbeståndsmål. När man idag ligger runt 10% av den siffran kan SLU:s bedömning att bestånden ligger inom biologiskt säkra gränser ses lite märkligt.

Förbundet anser att åtgärder för att förbättra den vilda smoltens och den utlekta laxen/öringens utvandringmöjligheter vid Edsforsen borde ha varit genomförda, samt att de planerade biotopvårdsåtgärderna i Klarälven såväl uppe i Syslebäck och Deje varit realiserade och utvärderade, innan man började fasa ut den kompensationsodlade Klarälvslox helt. Dessutom bör arbetet med en effektiv och skonsam fångstanordning i Forshaga fortsatt ha hög prioritet så att upptransporten av vild fisk från Forshaga kan maximeras.

Som situationen är idag bedömer förbundet att bestånden av lax- och öring i Klarälven fortsatt är sårbara vid t.ex ett sjukdomsutbrott eller miljöförändringar.

Vidare ställer vi oss även frågande till valet av ersättningsälv för utsättning av gullspångsfisk. Norsälvens mynning ligger väldigt nära Klarälvens och risken för felvandring är stor. Förvisso kan dessa fiskar sorteras bort i fällan men om biotopvårdsåtgärder på älvens nedre sträckor genomförs riskerar felvandrad fisk att blanda sig med de vilda bestånden i större utsträckning än idag. Denna form av lake-ranching är något som även SLU avråder till. Med ett omfattande avelsarbete borde en del av den odlade smolten kunna sättas direkt i Gullspångsälven där den hör hemma. Resterande fisk av gullspångsstam kan sättas direkt i sjöns södra delar i syfte att kompensera sportfisket.

Sammanfattningsvis anser vi alltså att det är för tidigt att upphöra med utsättning av lax i Klarälven men att starka livskraftiga bestånd är eftersträvarsvärt på sikt. Valet av ersättningsälv för gullspångsfisken är felaktigt och bör omvärderas.

Fisket efter lax och öring i älven

Sportfisket efter lax och öring i Forshaga kommer att påverkas i stor utsträckning av den nya strategin. Detta är idag ett fiske som är väl fungerande och bidrar med intäkter till såväl fiskevårdsområdet som besöksnäringen i kommunen. I strategin nämns att man eventuellt skulle kunna tillåta ett exklusivt fiske efter vild lax i Forshaga även fortsättningsvis. Formuleringen är dock ganska svepande och skulle dessutom kräva en ändring av nu gällande föreskrifter. Förbundet frågar sig om länsstyrelserna kommer att arbeta för att få till stånd en sådan ändring? Vi ställer oss även frågande till om man från myndigheterna tänkt över reaktionerna från de sportfiskare på Väneren som måste återutsätta all vild fisk. Jämförelsen till den konflikt som råder kring fisket i Östersjön och dess laxälvar ligger nära till hands.

Det framgår ej heller av strategin vad som kommer att hända med den odlade fisken som förväntas gå in i fällan under de närmsta åren då den fortfarande finns i systemet. Historiskt har fisk lyfts ovan dammen i Forshaga till Dejeforsen. Det fisket har generellt varit relativt outnyttjat och oreglerat. Självklart bör det även fortsättningsvis finnas fisk tillgänglig för Dejeforsens FVO men vi anser ändå att fångad fisk som inte ska transporteras upp i större utsträckning lyfts tillbaka nedströms dammen. Kommer Lst att styra fördelningen av fisk i denna fråga eller lämna detta helt upp till Gammelkroppa lax?

Synpunkter i sammanfattning:

- Fortsätt med avel och utsättningar av Klarälvslox och öring i Klarälven om förslagsvis 50 000 smolt till dess att de vilda bestånden ökat ytterligare och nått 50% av älvens bärkraft. Detta kommer troligen att kräva ett omfattande biotopvårdsarbete samt att åtgärder för förbättrad nedströmspassage vidtagits.
- Fångst och hantering av fisk för transport från Forshaga bör förbättras för att maximera mängden vild fisk till Klarälvens övre delar så att den kan närma sig de uppsatta projektmålen om 5-6000laxar årligen.
- Att länsstyrelserna omvärderar sitt val av ersättningsälv för gullspångsfisken och istället inleder ett omfattande avelsprogram för att återskapa en så genetiskt identisk fisk att delar av den odlade fisken (25 000 smolt) kan sättas direkt i Gullspångsälven. Detta kommer även att kräva en utveckling av fångstmetoder i älven för att kunna säkra avelsmaterialet.
- Resterande del av kompensationsutsättningarna (ca 100 000 smolt) kan göras i Dalbosjön. Detta skulle sörja för en relativt jämn fördelning av fisk för sportfisket i sjöns båda delar.

- Ett fortsatt dispensfiske efter odlad lax och öring i Forshagaforsen och Dejeforsen. Då såväl laxen som öringen har en ökande trend kan vi inte se att sportfisket påverkat den vilda fisken i någon större utsträckning. På sikt ska ett sportfiske på livskraftiga vilda bestånd av lax och öring vara en målsättning.

Slutligen ställer sig förbundet kritiska till formuleringen att länsstyrelserna efterfrågar god dialog med berörda parter i frågan när stora delar av strategin redan är genomförd. Förändringar av denna karaktär bör föregås av att samla alla aktörer redan i ett tidigt stadium.

För Sportfiskarna

Joakim Eriksson, Verksamhetsledare Värmland

Mikael Tuneld, Styrelseledamot Sveriges sportfiske- och Fiskevårdsförbund